

Projekta “Mainiet tagad! Uzskatu maiņa no vienreizlietojamās uz daudzkārtlietojamo pārtikas piegāžu sistēmu Baltijas jūras reģiona pilsētās” (“Change(k)now”)

AKTUALITĀTES

Informācija sagatavota 2024. gada 22. aprīlī

Atkritumu kalni par kafijas krūzītes ērtuma cenu

Aizvien palielinoties izmestā vienreizlietojamā pārtikas iepakojuma apjomam gan atkritumu konteineros, gan, diemžēl, dabā, šķiet, ka cilvēce ir noslēgusi Faustisku vienošanos ar kādu ķīmisku dēmonu, kas pazīstams kā plastmasa. Vai tiešām mūsu, kā 21. gadsimta sabiedrības, atkarība no plastmasas ir šādas ērtības vērtā?

Lai pievērstu sabiedrības uzmanību vienreizlietojamā pārtikas un dzērienu iepakojuma patēriņa paradumiem, Liepājas valstspilsētas pašvaldība kopā ar vairākiem Latvijas un starptautiskajiem partneriem 2023. gada nogalē ir sākusi ieviest projektu “Mainiet tagad! Uzskatu maiņa no vienreizlietojamās uz daudzkārtlietojamo pārtikas piegāžu sistēmu Baltijas jūras reģiona pilsētās” (angl. “Change(k)now!”).

Uzskatu un paradumu maiņa ir nepieciešama ne tikai tajā, kāds ir mūsu skatījums uz vienreizlietojamiem plastmasas traukiem, bet gan uz visu materiālu vienreizlietojamiem traukiem, jo plastmasas aizstāšana ar citiem, it kā videi draudzīgākiem materiāliem, nemazina ne šo materiālu pārmērīgo patēriņu, ne arī atkritumu daudzumu, kas nonāk poligonā pēc vienreizlietojamo trauku patēriņa. Lielākā daļa vienreizlietojamo trauku, tostarp arī kartona vai papīra trauki, ir ražoti no vairāku materiālu sakausējuma vai ir pārklāti ar plānu plastmasas kārtu, tādēļ to pārstrāde ir sarežģīta. Tos arī pilnībā nevar attīrīt no ēdiena atliekām, tādēļ šobrīd vienreizlietojamie trauki, tostarp arī tādi, kas veidoti no bioplastmasas, netiek ne rūpnieciski pārstrādāti, ne arī kompostēti.

1955. gada 1. augustā amerikāņu žurnāls “Life” publicēja rakstu ar nosaukumu “Throwaway living” jeb latviski – ārā izmešanas dzīvesveids. Tiek uzskatīts, ka šis raksts ir pirmais zināmais gadījums, kad publiski tika lietots termins “ārā izmešanas kultūra vai sabiedrība”. Šādu sabiedrību raksturo attieksmes modelis – nopērc, patērē un izmet.

Šodien mēs pieņemtu, ka raksts ar šādu nosaukumu kritizētu sabiedrībā valdošo patēriņa kultūru un atkritumu izmešanas ieradumus. Taču 20. gadsimta 50. gados jaunā iespēja patērēt priekšmetus vienu vienīgu reizi tika vērtēta visnotaļ pozitīvi.

Raksturojot “ārā izmešanas kultūru”, ir neiespējami nerunāt par plastmasu. Plastmasa nebija ļoti izplatīta un plaši lietots materiāls līdz 20. gadsimta vidum, kad sākās šī materiāla lietošanas uzplaukums. Plastmasa tika saistīta ar mūsdienīgumu, ar jauniem priekšmetiem, piemēram, tālruniem, radio un televizoriem, kas tika ražoti, izmantojot plastmasu. Otrās pasaules karš bija beidzies un rietumu pasaule sāka atkopties no sociālekonomiskās depresijas, ģimeņu ienākumi un pirkatspēja pieauga. Tas veicināja

preču masveida ražošanu un patēriņu, īpaši attiecībā uz sadzīves priekšmetiem. Piecdesmitajos un sešdesmitajos gados ASV tirgū nonāca ļoti daudz vienreizlietojamo priekšmetu. Tie bija jauni plastmasas izstrādājumi, kas bija apzināti radīti lietošanai vienu reizi: plastmasas un papīra krūzes, plastmasas galda piederumi, plastmasas salmiņi. Visi šie priekšmeti, par kuru nelietošanu mēs šodien, ironiskā kārtā, mēģinām cilvēkus pārliecināt.

Atgriežoties pie šodienas "ārā izmešanas sabiedrības", redzam, ka pieprasījums pēc vienreizlietojamā iepakojuma – pēc pārtikas kastītēm, glāzēm un karsto dzērienu krūzēm – īpaši pieaug līdz ar sabiedriskās ēdināšanas līdzņemšanas pakalpojumu popularitāti un pieejamību. Šāds dzīvesveids un paradumi ir ērti, taču tie atstāj negatīvu ietekmi ne tikai uz dabu, bet arī uz cilvēku veselību, ekonomiku un klimatu.

Projekta "Change(k)now!" mērķis ir veicināt pārmaiņas sabiedrības domāšanas veidā un attīstīt tādas pārtikas apgādes sistēmas, kas samazinātu vienreizlietojamā iepakojuma patēriņu sabiedriskajā ēdināšanā un veicinātu pāreju uz atkārtoti lietojamu iepakojumu. Projekta īstenošanas laikā Liepāja plāno testēt tādas risinājumus, kas dod iespējas samazināt vienreizlietojamā iepakojuma patēriņu, piemēram, pilsētas rīkotajos publiskajos pasākumos. Šāda rīcība attiecīgi veicinās gan pašu pasākumu ilgtspēju, mazinot ne tikai sabiedriskās ēdināšanas pakalpojuma radīto iepakojuma atkritumu ietekmi uz vidi, bet arī šo atkritumu apsaimniekošanas izmaksas.

Mainīt paradumus un izkļūt no patērēšanas un izmešanas apburtā lokā ir pavisam vienkārši:

- Apmeklējot publiskos pasākumus vai ikdienā iegādājoties dzērienus vai ēdienu līdzņemšanai, izmanto savu krūzi, ūdens pudeli vai ēdiena trauku;
- Ievēro higiēnu un parūpējies, lai tava krūze, ūdens pudele vai ēdiena trauks vienmēr ir tīri;
- Atceries paņemt līdzi savu krūzi, ūdens pudeli vai ēdiena trauku arī nākamajā reizē.

Publikācija tapusi Projekta "Change(k)now!" - "A mindset change from single-use to circular or multiple-use of food delivery systems in cities of the BSR" (#C048) ietvaros. Projektu finansē Eiropas Savienības INTERREG Baltijas jūras reģiona programma 2021.–2027.gadam.

Vairāk informācijas: <https://interreg-baltic.eu/project/change-know/>

Informāciju sagatavoja:

Liepājas Centrālā administrācijas
Vides, veselības un sabiedrības līdzdalības daļas
Vides aizsardzības vecākā speciāliste
Diāna Stendzeniece
Tālrunis: +371 63404745
E-pasts: diana.stendzeniece@liepaja.lv